

Spis treści

Wykaz skrótów	XIII
Wykaz literatury	XV
Przedmowa	XVII

Rozdział I. Zagadnienia wprowadzające	1
§ 1. Prawo Unii Europejskiej jako akademicka dyscyplina prawa	4
I. Rozwój autonomicznej dyscypliny prawa Unii Europejskiej	4
II. Metody i narzędzia badawcze prawa Unii Europejskiej	7
§ 2. Historia procesu integracji europejskiej	11
I. Rada Europy	14
II. Powstanie i ewolucja Wspólnot Europejskich	16
1. Europejska Wspólnota Węgla i Stali	16
2. Europejska Wspólnota Gospodarcza	18
3. Europejska Wspólnota Energii Atomowej (Euratom)	19
4. Traktaty o połączeniu instytucji trzech Wspólnot Europejskich	19
5. Jednolity Akt Europejski	20
6. Traktaty o Unii Europejskiej (Traktat z Maastricht, Traktat z Amsterdamu oraz Traktat z Nicei)	21
7. Konwent Europejski i Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy	26
8. Traktat zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską oraz Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (Traktat z Lizbony)	30
9. Charakter relacji między Traktatami o Unii Europejskiej i funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Traktatem ustanawiającym Europejską Wspólnotę Energii Atomowej oraz Kartą Praw Podstawowych Unii Europejskiej	31
§ 3. Charakter prawny Unii Europejskiej	33
I. Unia Europejska jako organizacja międzynarodowa	33
II. Metoda wspólnotowa	40
§ 4. Prawo Unii Europejskiej a prawo międzynarodowe	42
§ 5. Cele Unii Europejskiej	58
§ 6. Członkostwo w Unii Europejskiej	61
I. Nabywanie członkostwa w Unii Europejskiej	62
II. Zawieszenie praw członkowskich w Unii Europejskiej	64
III. Ustanie członkostwa	67
§ 7. Stowarzyszenie z Unią Europejską	73
I. Stowarzyszenia traktatowe	74
II. Stowarzyszenia konstytucyjne	79

§ 8. Obywatelstwo Unii Europejskiej.....	81
I. Charakter prawny obywatelstwa Unii Europejskiej.....	82
II. Prawa obywateli Unii Europejskiej.....	84
Rozdział II. System instytucjonalny Unii Europejskiej.....	87
§ 9. System instytucjonalny Unii Europejskiej.....	89
§ 10. Rada Europejska.....	91
I. Ewolucja Rady Europejskiej.....	91
II. Skład i organizacja.....	92
III. Funkcje.....	96
IV. Podejmowanie decyzji.....	98
§ 11. Parlament Europejski.....	100
I. Skład.....	100
II. Organizacja wewnętrzna Parlamentu Europejskiego.....	103
III. Funkcje Parlamentu Europejskiego.....	106
§ 12. Rada.....	109
I. Skład i organizacja.....	110
II. Zadania i kompetencje.....	113
III. Podejmowanie decyzji.....	115
1. Uwagi ogólne.....	115
2. Głosowanie większością kwalifikowaną.....	116
3. Wymóg jednomyślności w Radzie.....	117
4. Kompromis luksemburski i kompromis z Ioanniny.....	117
5. Podejmowanie decyzji zwykłą większością głosów.....	119
§ 13. Komisja.....	119
I. Skład i organizacja.....	120
II. Kompetencje Komisji.....	124
III. Podejmowanie decyzji.....	129
§ 14. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej.....	131
I. Skład.....	132
II. Właściwość Trybunału Sprawiedliwości i Sądu.....	134
III. Procedura orzekania.....	136
§ 15. Trybunał Obrachunkowy.....	138
I. Skład i organizacja.....	138
II. Zadania i kompetencje.....	139
III. Sposób działania.....	140
§ 16. Organy doradcze Unii Europejskiej.....	140
I. Komitet Ekonomiczno-Społeczny.....	141
1. Skład i organizacja.....	141
2. Zadania i sposób działania.....	141
II. Komitet Regionów.....	142
1. Skład i organizacja.....	142
2. Zadania i sposób działania.....	142
§ 17. Instytucje finansowe.....	143
I. Europejski Bank Centralny i Europejski System Banków Centralnych.....	143
II. Europejski Bank Inwestycyjny.....	145
§ 18. Równowaga instytucjonalna.....	146

Rozdział III. Źródła prawa Unii Europejskiej	151
§ 19. Zagadnienia wprowadzające	153
I. Uwagi ogólne	153
II. Pojęcie „źródła prawa Unii Europejskiej”	154
III. <i>Acquis</i> Unii Europejskiej	155
IV. Katalog i klasyfikacja źródeł prawa Unii Europejskiej	156
V. Problematyka hierarchii źródeł prawa w systemie prawnym Unii Europejskiej	158
§ 20. Prawo pierwotne	162
I. Uwagi ogólne	162
II. Traktaty założycielskie Unii Europejskiej oraz Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej	162
1. Wykaz traktatów założycielskich oraz traktatów modyfikujących	162
2. Zakres przedmiotowy traktatów założycielskich	164
III. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej	166
1. Uwagi wprowadzające	166
2. Zakres przedmiotowy Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej	168
3. Zakres zastosowania Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej do instytucji UE	169
4. Zakres zastosowania Karty Praw Podstawowych do państw członkowskich	172
IV. Ogólne zasady prawa	178
V. Prawo zwyczajowe	180
§ 21. Prawo międzynarodowe publiczne jako źródło prawa Unii Europejskiej	180
I. Uwagi ogólne	180
II. <i>Ius contrahendi</i> Unii Europejskiej	181
III. Rodzaje umów zawieranych przez Unię Europejską oraz Europejską Wspólnotę Energii Atomowej	186
IV. Inne umowy międzynarodowe będące źródłem prawa Unii Europejskiej	187
§ 22. Prawo pochodne Unii Europejskiej	188
I. Uwagi ogólne	188
II. Akty prawne tworzone w ramach Unii Europejskiej oraz Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej	189
1. Katalog wiążących aktów prawa pochodnego – art. 288 TFEU	189
2. Rozporządzenia	189
3. Dyrektywy	195
4. Decyzje	203
III. Instrumenty Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa	206
1. Katalog aktów tworzonych w ramach Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa	206
2. Charakter prawny aktów Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa	207
3. Ogólne wytyczne	208
4. Decyzje	208
IV. Akty prawa pochodnego w dotychczasowym III filarze Unii Europejskiej	209
1. Uwagi wprowadzające	209
2. Okres przejściowy przewidziany w Protokole Nr 36 do traktatów założycielskich	211
3. Decyzje ramowe	212

§ 23. Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.....	214
§ 24. Niewiążące akty prawa pochodnego.....	215
§ 25. Akty prawa wewnętrznego.....	216
Rozdział IV. Tworzenie prawa Unii Europejskiej.....	218
§ 26. Uwagi wprowadzające.....	219
§ 27. Kompetencje Unii Europejskiej	220
I. Zasada kompetencji powierzonych.....	220
II. Katalog kompetencji przyznanych Unii Europejskiej	221
III. Kompetencje dorozumiane – art. 352 TfUE oraz art. 203 TEWEA	225
§ 28. Tworzenie prawa pierwotnego	227
I. Tworzenie i modyfikacja traktatów założycielskich	227
1. Uwagi wprowadzające.....	227
2. Zmiany traktatów założycielskich w trybie art. 48 TUE	228
3. Zmiany traktatów założycielskich za pośrednictwem traktatów akcesyjnych.....	231
4. Zmiany na podstawie procedur kładki	232
II. Zawieranie traktatów akcesyjnych.....	232
§ 29. Procedury zawierania umów międzynarodowych przez Unię Europejską.....	233
I. Uwagi wprowadzające	233
II. Procedura zawierania umów międzynarodowych przez Unię Europejską	233
III. Procedura zawierania umów międzynarodowych przez Europejską Wspólnotę Energii Atomowej.....	236
IV. Publikacja i wejście w życie umów międzynarodowych zawieranych przez Unię Europejską i Euratom	236
§ 30. Procedury tworzenia wiążących aktów prawa pochodnego Unii Europejskiej	237
I. Uwagi wprowadzające	237
II. Inicjatywa legislacyjna.....	240
III. Wybór podstawy prawnej oraz rodzaju aktu prawnego	246
IV. Zasady techniki prawodawczej oraz budowa aktu prawnego	250
V. Procedury legislacyjne	251
1. Uwagi wprowadzające.....	251
2. Zwykła procedura ustawodawcza	253
3. Specjalna procedura ustawodawcza.....	257
4. Specjalna procedura ustawodawcza – budżet Unii Europejskiej	260
5. Procedura ustawodawcza bez udziału Parlamentu Europejskiego	262
6. Procedura komitologii	263
VI. Udział Rady Europejskiej w procedurach tworzenia prawa pochodnego.....	265
VII. Udział parlamentów narodowych w procesie tworzenia prawa pochodnego.....	267
VIII. Publikacja aktów prawnych i ich wejście w życie.....	270
1. Uwagi wprowadzające.....	270
2. Konsekwencje braku publikacji w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej	271
§ 31. Podejmowanie decyzji w ramach Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa.....	277
I. Uwagi ogólne	277

II. Inicjatywa	278
III. Wybór podstawy prawnej oraz instrumentu działania.....	278
IV. Zasady techniki prawodawczej oraz budowa instrumentów Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa.....	279
V. Procedura decyzyjna w ramach Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa.....	279
VI. Publikacja i wejście w życie instrumentów Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa.....	280
Rozdział V. Stosowanie prawa Unii Europejskiej na płaszczyźnie wewnętrznej państw członkowskich	281
§ 32. Zagadnienia wprowadzające.....	283
§ 33. Zasady stosowania prawa Unii Europejskiej na płaszczyźnie krajowej	287
I. Zasada pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej.....	287
1. Ewolucja zasady pierwszeństwa	287
2. Zakres zastosowania zasady pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej.....	291
3. Konsekwencje prawne zasady pierwszeństwa.....	305
II. Zasada skutku bezpośredniego	312
1. Uwagi wprowadzające.....	312
2. Traktaty założycielskie	313
3. Rozporządzenia.....	323
4. Dyrektywy.....	326
5. Decyzje	338
6. Umowy międzynarodowe oraz akty prawne wydane na ich podstawie	340
III. Zasada skutku pośredniego	347
1. Uwagi wprowadzające.....	347
2. Podstawowe założenia zasady skutku pośredniego.....	348
IV. Zasada odpowiedzialności państw członkowskich za naruszenie prawa Unii Europejskiej.....	354
1. Uwagi wprowadzające.....	354
2. Podstawowe założenia zasady odpowiedzialności państw za naruszenie prawa Unii Europejskiej	358
§ 34. Instrumenty Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa.....	360
§ 35. Zasady stosowania aktów prawnych dawnego III filaru Unii Europejskiej na płaszczyźnie krajowej.....	360
Rozdział VI. Sądowa kontrola przestrzegania prawa	367
§ 36. Właściwość Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Sądu.....	369
§ 37. Postępowanie przeciwko państwu członkowskiemu o naruszenie zobowiązania ciążącego na mocy Traktatów.....	371
I. Naruszenie zobowiązania ciążącego na mocy Traktatów.....	371
1. Ujęcie naruszenia zobowiązania	371
2. Naruszenie zobowiązania przez brak wdrożenia prawa Unii Europejskiej	374
3. Okoliczności egzoneracyjne podnoszone przez państwa.....	376
II. Postępowanie wszczęte przez Komisję.....	379
1. Postępowanie nieformalne.....	380

2. Formalne postępowanie wyjaśniające.....	381
3. Postępowanie sądowe.....	383
III. Postępowanie wszczęte przez państwo członkowskie	385
IV. Postępowanie w razie niewykonania wyroku Trybunału	387
V. Postępowanie przeciwko państwu członkowskiemu odnośnie do zobowiązań wynikających ze Statutu Europejskiego Banku Inwestycyjnego.....	390
§ 38. Skarga na nieważność aktu prawa pochodnego	391
I. Strony w postępowaniu.....	392
1. Podmioty uprawnione do składania skarg	392
2. Strony pozwane	394
3. Postanowienia dotyczące Europejskiego Banku Inwestycyjnego.....	395
II. Podział kompetencji między Sąd oraz Trybunał Sprawiedliwości	396
III. Przedmiot skargi.....	396
1. Rodzaje aktów prawnych podlegających zaskarżeniu	396
2. Akty dotyczące skarżących bezpośrednio i indywidualnie	400
IV. Przesłanki stwierdzenia nieważności.....	406
1. Brak kompetencji.....	406
2. Naruszenie istotnego wymogu proceduralnego.....	406
3. Naruszenie prawa materialnego	407
4. Nadużycie władzy	408
V. Termin do wniesienia skargi.....	408
VI. Skutek orzeczenia o nieważności	409
1. Konstytutywny charakter orzeczenia	409
2. Pozostawienie pewnych skutków nieważnego aktu w mocy	410
VII. Zarzut bezprawności	411
1. Akcesoryjność zarzutu bezprawności	411
2. Zakres przedmiotowy zarzutu bezprawności.....	412
3. Skutki uznania zarzutu bezprawności.....	413
§ 39. Skarga na bezczynność instytucji.....	414
I. Strony w postępowaniu.....	414
II. Przesłanki skargi	415
1. Rodzaje aktów, których niewydanie może być zaskarżone.....	415
2. Wezwanie instytucji do działania	416
III. Skutek orzeczenia o bezczynności	417
§ 40. Skarga odszkodowawcza	417
I. Przesłanki odpowiedzialności kontraktowej i deliktowej.....	418
II. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną działaniem prawotwórczym....	421
III. Odpowiedzialność odszkodowawcza Unii Europejskiej i państw członkowskich	422
§ 41. Postępowanie odwoławcze	423
§ 42. Wydawanie opinii przez Trybunał Sprawiedliwości	424
Rozdział VII. Współpraca sądów krajowych z Trybunałem Sprawiedliwości	427
§ 43. Znaczenie pytań prejudycjalnych dla jednolitego stosowania prawa Unii Europejskiej.....	429
§ 44. Pojęcie sądu państwa członkowskiego	431
I. Sądy powszechne	432
II. Sądy administracyjne	436

III. Sądy konstytucyjne	438
IV. Sądy międzynarodowe	439
V. Sądy arbitrażowe.....	440
VI. Sądy dyscyplinarne	443
VII. Inne organy.....	445
VIII. Podsumowanie. Zadawanie pytań przez sądy i organy polskie.....	445
§ 45. Obowiązek zadawania pytań prejudycjalnych.....	448
I. Pojęcie sądu, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu	448
II. Doktryna <i>acte éclairé</i>	450
III. Doktryna <i>acte clair</i>	452
IV. Skutek braku zadania pytania prejudycjalnego.....	454
§ 46. Zakres pytań prejudycjalnych.....	458
I. Formułowanie pytań prejudycjalnych	458
II. Orzekanie o ważności aktów prawa pochodnego.....	463
III. Podstawy odmowy wydania orzeczenia wstępnego	467
§ 47. Proceduralne aspekty zadawania pytań przez sąd krajowy	469
I. Zawieszenie postępowania przed sądem krajowym	469
II. Kontrola zgodności z konstytucją krajową a zadawanie pytań prejudycjalnych	473
III. Cofnięcie pytania prejudycjalnego	477
IV. Zwiążanie sądu krajowego wytycznymi wyższej instancji	478
V. Ograniczenie możliwości podnoszenia zagadnień prawa unijnego w II instancji	482
§ 48. Postępowanie przed Trybunałem o wydanie orzeczenia wstępnego	483
§ 49. Moc prawna orzeczenia wstępnego	489
Indeks rzeczowy	491